

Становище військовополонених у роки Першій та Другій світових війн: порівняльна характеристика

Вступ. 1914 - переломний рік в історії людства, рік початку Першої світової війни, конфлікту, що поставив на межу загибелі світову цивілізацію і призвів до початку нової епохи корінних змін і глобальних трагедій. Страждання та пригноблення, яких зазнали люди в усьому світі починаючи з цього року і по сьогодні перевершують все, що витерпіло людське суспільство до цього часу. Але це історія і яка б жахлива вона не була її необхідно досліджувати і аналізувати, а не драматизувати. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують деякі паралелі між двома найбільшими трагедіями історії людства – двома світовими війнами.

Матеріали та методи. У дослідженні були використані загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, метод аналізу та синтезу, узагальнення та порівняння. Інформаційною базою дослідження виступають праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статті опубліковані в періодичних виданнях, архівні матеріали, тощо.

Результати та обговорення. Історія воєн - це не лише історія битв, дипломатії, перемог, поразок, аказів командування і подвигів, це ще й історія військовополонених. Ми спробуємо дослідити порівнявши особливості утримання та експлуатації військовополонених у двох глобальних трагедіях світової історії – Першій та Другій світових війнах. Основним нормативним актом Російської імперії, який визначав статус військовополонених було Положення «Про військовополонених», розроблене Військовим міністерством та затверджене 7 жовтня 1914 р. Миколою II. В основу положення було покладено принципи Гаазької конвенції 1907 року «Про закони та звичаї сухопутної війни». Згідно з даною конвенцією ставлення до військовополонених як до «законних захисників своєї вітчизни» мало бути гуманним, а їх основні майнові та особисті права не повинні були порушуватися. У першу чергу це стосувалося права власності на особисті речі, на працю, яка мала оплачуватися, з вирахуванням частини на утримання, заборону використання праці полонених для військових потреб, свободу для виконання релігійних обрядів тощо.

Під час Першої світової війни ці норми постійно порушувалися. Полонених тримали у «чорному тілі», а через відсутність належного фінансування матеріальне забезпечення було часом недостатнім [1].

Доля радянських військовополонених у роки Другої світової війни складає одну з найтрагічніших сторінок нашого минулого. Радянські військовополонені потрапляли в полон на своїй землі, захищаючи її, а військовополонені гітлерівської коаліції опинялися в полоні на чужій землі, куди вони прийшли як загарбники. Тема радянського військового полону протягом 40-х - 80-х рр. минулого століття належала до кола так званих «небажаних для дослідження» проблем історії війни. Відповідно й документи відомств, що відповідали за організацію, утримання та трудове використання військовополонених у Радянському Союзі, на довгі десятиліття потрапили у

недоступні для більшості дослідників «спеціальні фонди» архівів. Лише з розпадом СРСР та проголошенням незалежної України відомчі архіви спецслужб поволі почали відкривати свої таємниці.

За різними оцінками число радянських солдатів в германському полоні в 1941-1945 рр. складало від 4 559 000 до 5 735 000 осіб. Цифри дійсно величезні, але об'єктивних причин такого масового полонення людей немало. Свою роль в цьому зіграла несподіваність нападу. Крім того, воно було масованим: кордон з СРСР 22 червня перейшли близько 4,6 млн. чоловік. Війну почали 152 дивізії, 1 бригада і 2 моторизовані полки вермахту, 16 фінляндських дивізій і 3 бригади, 4 угорських бригади, 13 румунських дивізій і 9 бригад, 3 італійських дивізії, 2 словацьких дивізії і 1 бригада. Більшість з них мали досвід ведення бойових дій, були добре оснащені та озброєні. На Німеччину на той час працювала майже уся промисловість Європи.

Після 1945 року у нас в полоні опинилися 4 мільйони німців, японців, угорців, австрійців, румун, італійці, фіни. Яким було відношення до них? Їх жаліли. З полонених німців у нас вижили дві третини, з наших в німецьких таборах-третина! «У полоні нас годували краще, ніж їли самі росіяни. Я залишив в Росії частину свого серця», - свідчить один з німецьких ветеранів, що пережив радянський полон і повернувся на батьківщину - до Німеччини. Добовий раціон рядового військовополоненого по нормах котельного постачання для військовополонених в таборах НКВД складав 600 грамів житнього хліба, 40 грамів м'яса, 120 грамів риби, 600 грамів картоплі та овочів, інші продукти загальною енергетичною цінністю 2533 ккал в день [2].

На жаль, більшість положень Женевської конвенції «Про поводження з військовополоненими» залишалися лише на папері. Німецький полон - найпохмуріше явище Другої світової війни. Усім відомо, що робили під час Другої світової війни «культурні» німці та японці, проводячи експерименти на людях у таборах смерті.

Висновки. Об'єктивно, полон - це завжди поразка, підпорядкування волі супротивника. Але в той же час, це і право беззбройного. Знаходячись в полоні, воїн повинен розраховувати на захист своїх прав з боку держави, що послала його на фронт. Держава зобов'язана дотримуватися одного з древніх міжнародних принципів - повернення військовополоненого на Батьківщину і відновлення його в усіх правах громадянина. Окрім цього, з боку держави, що захопила військовослужбовця в полон, повинні дотримуватися норми міжнародного права.

Література

1. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х кн. – Кн. 1: Історичні нариси / Упоряд. О. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій та інші, НАН України. Інститут історії України. – К.: ТОВ "Видавництво «КЛІО», 2014. – 784 с.

2. Військовополонені Другої світової війни. - Архів статей і спогадів про ВВВ. / інтернет ресурс: <http://www.antifaschistische-linke.tk/post/index-296.html>

